

Расми 40

Тайёр кардани намунаи дарзи дукарата

Намунаи дарзи бахиядӯзӣ

Таҷҳизот: куттии корӣ, чор порча матои андозаашон 10x10 см.

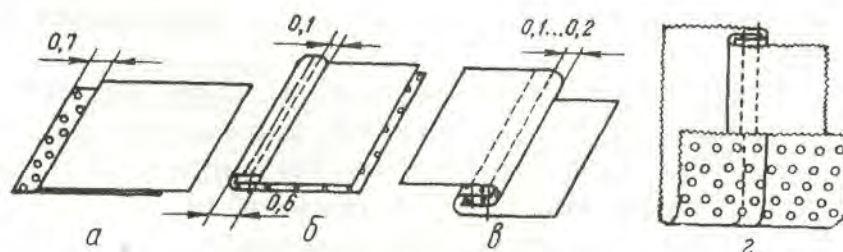
Рафти кор:

1. Тайёр намудани чок: матоъро гузошта, бо сӯзанак маҳкам кунед, тарафи ростро ба рост гузоред. Қисми поёни порчаҳо аз якдигар 0,7 см берун баромадагӣ бошад (расми 41 а).

2. Ҷои буриши порчаи болоиро қат карда, кӯк занед ва бо мошин дӯзед (расми 41 б).

3. Кӯкхоро канда, чокро ба як тарафи қисми болоӣ гузошта кӯк кунед ва баъд бо мошин дӯзед (расми 41 в).

4. Кӯкхоро канда, дарзмол кунед, канори дарзи бахиядӯзиро бо қайчӣ буред ва бо кӯки канорӣ дӯзед.

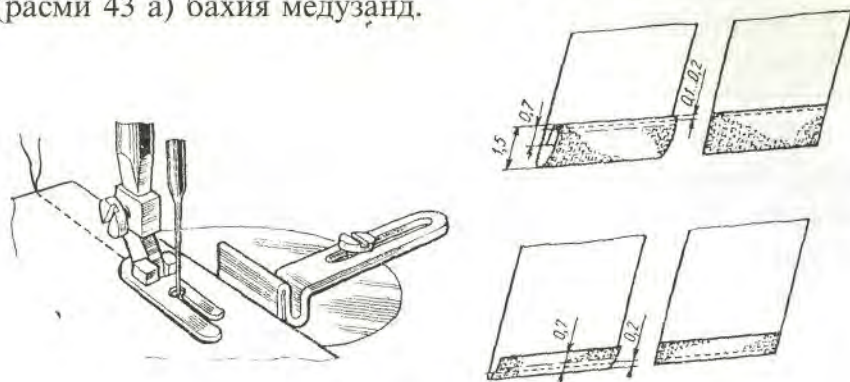
Расми 41

Намунаи дарзи бахиядӯзӣ

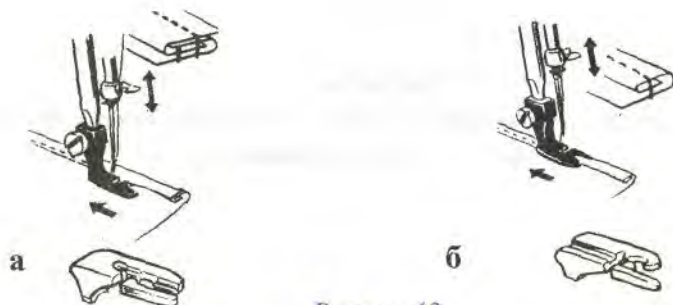
Воситаҳои ёрирасон дар вақти кор бо мошини дарздӯзӣ

Дар вақти кор бо мошини дарздӯзӣ воситаҳои ёрирасон аҳамияти калон доранд (расми 42). Онҳо сифати дӯхти маснуотро баланд мегардонанд, меҳнатро осон карда, истеҳсоли маснуотро афзун мегардонанд. Дар вақти кор бо воситаҳои ёрирасон кӯк задани қисмҳои маснуот зарур нест.

1. Бо ёрии воситаи ёрирасони ҷадвали худуддор дарзи дукартатро меҷӯзанд. Бо ёрии тазйиқдиҳандаи баҳиявӣ (расми 43 а) баҳия меҷӯзанд.

Расми 42
Ҷадвали худуддор

Расми 43
Воситаҳои ёрирасон:

а – тазйиқдиҳандаи баҳиявӣ, б – тазйиқдиҳандаи буранда

Ба воситаи тазйикдиҳандаи буранда (расми 43 б) дарзи қаткунӣ бо буриш ва дарзҳои васеъгиашон ҳархела ё андозаашон муайяно иҷро мекунанд.

Ин калимаҳоро дар хотир дор: **дарзҳои зарурӣ, дарзи дукарата, дарзи бахиядӯзӣ, тазйикдиҳандаи бахиявӣ, тазйикдиҳандаи буранда.**

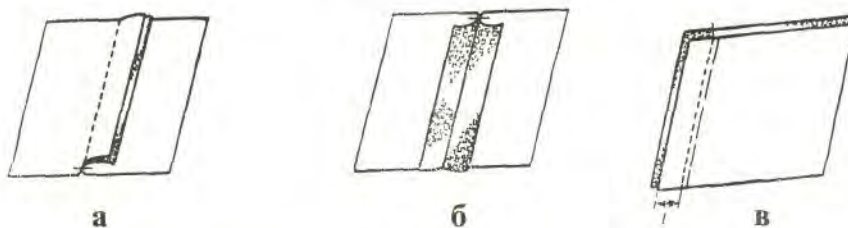
?

Савол

1. Қоидаҳои дарзи бахиядӯзиро гӯед.
2. Воситаҳои ёрирасон дар вақти кор чӣ аҳамият доранд?

Чадвали ҳудуддорро бо винт ба платформаи мошин маҳкам мекунанд. Ба таги тазйикдиҳанда тарафи ростии ду порчаро гузошта медӯзанд ва охири чокро маҳкам мекунанд.

Дар хотир дор: бе истифодаи чадвали ҳудуддор.

Расми 44

а – кӯк кардан ва дӯхтани қисмҳо, б – кӯкро канда дарзмол кардан, в – дарзмолкунии кӯк

?

Савол ва супориш

1. Аҳамияти чадвали ҳудуддор дар чист?
2. Намуди дарзҳоро аз назар гузаронед ва қоидаҳои иҷрои онҳоро дар хотир доред.

§ 17. Дӯхтани пойчома

Ҳама чӣ будани мӯдро медонанд. Оё шумо онро пурра медонед?

Мӯд дар вақти ба вучуд омаданааш ҳамаро ба ҳайрат андохта, нофаҳмӣ, тасаввуроти ғалатро ба вучуд овард. Аммо дар кучо ва кай пайдо шудани мӯдро дар таърих нанавиштаанд. Мутахассисон пайдоиши мӯдро ба асри XIV мансуб медонанд. Баъзеашон мегӯянд, ки аз пайдошавии матоъ ба вучуд омадааст. То пайдоиши мӯд одамон аввал ба ҷои либос барги калон, пӯсти дарахтон, пӯсти ҳайвонот ва ғайраро мепӯшиданд. Онҳо пӯстҳоро бо ресмон ба миён мебастанд. Ресмонҳоро аз пӯсти шохчаҳои дарахт ва растаниҳо мебофтанд. Дар охир маснуотро аз ду тараф – пешу ақиб бо чӯбҳои нӯгаш тез ё сӯки моҳӣ ё сангҳои дарози нӯгаш тез ба китф медӯхтанд. Ин асбобҳо сӯзан ва либосҳои камзӯлчамонандро, ба мисли курта, камзӯлча, плаш, палто ва ғайра ба вучуд овард. Бандакҳое, ки барои бастании маснуот ба миён истифода мешуданд, минбаъд пешдоман, шим, пойчома, труси, шалвор ва ғайраро ба вучуд оварданд.

Ба маҷмӯи либоси занона либоси тағ, курта, пойчома, якта (хилъат), ҷомаи пахтагин, пӯстин, кулоҳ, пойафзоли чармӣ ва ғайраҳо дохил мешаванд.

Курта, пойчомаҳо ва қисмҳои алоҳидаи либосро худи занҳо медӯхтанд. Аз сабаби он ки пеш бари матоъҳо кӯтоҳ буд, либосро ҳамроҳи остинаш яклухт мебуриданд (ба дарозии матоъ). Ҳоло ҳам ин намуди буриш маъмул аст. Онро барои занҳои солхӯрда истифода мебаранд. Барои занон ва духтарон пойчома ва куртаро аз матоъҳои якхела мувофиқ карда медӯзанд. Пойчомаро аз ҳар хел матоъ медӯзанд. Мувофиқи таъинот пойчома ба се гурӯҳ ҷудо мешавад: барои хоб, кор ва ҷойравӣ.

Пойчомаҳо барои хоб ва корро асосан аз матоъҳои пахтагин – чит, патис, маркизет, бумазӣ, сатин ва ғайра медӯзанд.

Пойчомаи ҷойравиро аз матоъҳои абрешимӣ, пашмӣ ва синтезӣ медӯзанд. Пойчома либоси озод, ба бадан намечаспидагӣ ҳисоб мешавад.

Барои дӯхтани пойчома чунин намуди ченкунӣ мавҷуд аст.

I.НЧС – ин ченакро пурра гирифта, нисфашро менависанд; бо ин ченак андозаро муайян мекунанд.

1.Ченак аз тарафи рости андом гирифта мешавад.

2.Ченакҳои дарозӣ пурра навишта мешаванд. Ченакҳои бар ва даврро нисф менависанд, чунки нақша ба нисфи ҳиссаи андом кашида мешавад.

Шаклҳои андозагирӣ аз андом

1.Нимченаки миён (НЧМ). Агар либос ба бадан часпида истад, ҷои борики миёро ба ресмон ё ягон хел таноб баста, то болои ноф ченак мегиранд. Яъне ченактасмаи матоиро аз ҷои борики гирди миён то болои ноф гузошта, ченаки гирди миёро гирифта, нисфи ченаки гирди миёро менависанд.

2.Нимченаки кос (НЧК). Барои ин ченакро гирифтани

ченактасмаи матоиро ба гирди кос озод гузошта чен мекунад ва нисфи ченакро менависанд.

3. Дарозии миён то шишт (ДМТШ). Барои ин ченакро гирифтани ченактасмаи матоиро аз ченаки миён то ҷои нишастан ба курсӣ аз паҳлу дар ҳолати нишастан гузошта, ченакро гирифта пурра менависанд.

4. Дарозии либос (ДЛ). Барои ин ченакро гирифтани аз ченаки миён то бучулаки пой ченакро мегирем ва пурра менависем. Чӣ қадар аз бучулаки пой паст ё баланд шуданаш ба худӣ дӯзанда вобаста аст.

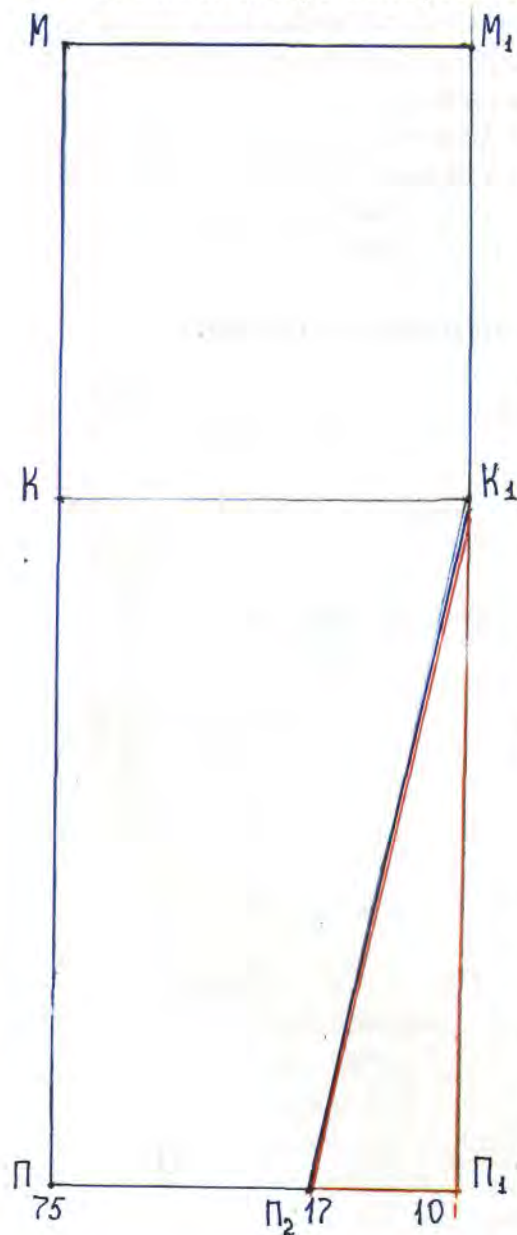
Нақшаи дастурии маснуоти пойчома

№	Аломати ченкуний	Номи ченкуний	Ченкунии умумӣ ба андозаи 38	Ченкуний ба худ
1.	НЧГМ	Нимченаки гирди миён	–	
2.	НЧГР	Нимченаки гирди рон	44	
3.	ДМТШ	Дарозии миён то шишт	30	
4.	ДЛ	Дарозии либос	75	

Сохтани формулаи ҳисобкунии андозаи 38

№	Буришҳои ҳисобкуний	Формулаи ҳисобкуний	Ҳисобкунии умумӣ ба андозаи 38 бо см	Ҳисобкуний ба худ
1.	НП	ДЛ = НП = 75	75	
2.	ММ ₁	НЧГК = ММ ₁ + 10 + 44 + 10 = 54 + 2 = 27, ММ ₁ = 27. ММ ₁ = ПП ₁ = васеъгии ҷадвали нақша, адади 10, 12 ё 16 иловагии озод	27	
3.	МК	ДМТШ = адади доимӣ = 30	30	
4.	ПП ₂	Васеъгии поёни пойчома ихтиёрӣ аз ҳисоби андозагирии қисми васеъгии поёни пой 17. ПП ₂ = 17	17	
5.	П ₁ П ₂	П ₁ – П ₂ = 27 – 17 = 10		
6.	К ₁ П ₂	Барои ҳосил кардани К ₁ П ₂ нуқтаи К ₁ – ро бо нуқтаи П ₂ пайваст мекунем.	10	

Эзоҳ: Аз сабаби он ки пойчома васеъ буда, ба он банд мегузаронанд, барои сохтани ҷадвали нақша ба ҷои ченаки миён ченаки НЧГР-ро истифода мебаранд.

Барои сохтани нақша чунин қоида-ҳоро ба назар гирифташ лозим аст.

1. Барои кашидани нақшаи пойчома аввал нуқтаи М-ро мегирием, ба он ченаки ДЛ=75-ро мегузорем ва нуқтаи П-ро ҳосил мекунем.

2. Аз нуқтаи М ба тарафи рост НЧГК-ро (НЧГК=88:2+иловагии озод 10=44+10:2=54:2=27) ҳосил карда, мегузорем ва нуқтаи М₁ ҳосил мешавад. Аз нуқтаи М₁ мувозӣ хат гузаронида, М₁П₁ ҳосил мекунем, ки он ба МП баробар аст.

Аз нуқтаи М ба поён 30 см нуқтаи нишастро чен карда, нуқтаи КК₁-ро ҳосил мекунем.

Барои ёфтани нуқтаи П₂ банди пойро чен карда, ченакашро аз масофаи ПП₁ тарҳ карда мегирием. Аз П то П₂-ро мегузорем.

Барои ҳосил кардани хиштаки пойчома нуктаи P_2K_1 -ро пайваст мекунем.

Барои ҳосил кардани қолаб он нақшаро бо ченкунии асли (сантиметр) ба қоғаз кашида, қолабро бо хати асосии гафс рӯдавон мекунем. Агар хиштаки пойчомаро аз нуктаи K_1 ба поён пайваст кунем, як намуди пойчома (хиштак ба поён нигоҳ карда), агар аз нуктаи K_1 ба боло пайваст кунем, дигар намуди (хиштак ба боло нигоҳ карда) пойчома ҳосил мешавад, ё ки бе хиштак медӯзанд. Қисми болоии пойчомаро тасмамонанд ва қисми поёниашро манжетдор дӯхтан лозим аст.

Сохтани нақшаи пойчома Пойчомаи духтарона

Намуди андозагирӣ бо см $M_1 : 4$:

1. Дарозии пойчома – 75 (ДЛ)
2. Нимченаки гирди рон – 88 (НЧГР)
3. Дарозии миён то шишт – 30 (ДМТШ)
4. Васеъгии қисми поёнии пой – 17 (ВҚПП)

Нуктаи М-ро гирифта, ба он ченакҳои гирифтаре мегузorem ва бо хати борик асоси нақшаро мекашем.

Барои ҳосил кардани васеъгии нақша ($MM_1 = 88 : 2 + 10 = 27$, $MM_1 = 27$) дар ин ҷо ба андозаи 38 адади озоди 10 ҳамроҳ карда шудааст.

Сохтани қолаби пойчома

Барои сохтани қолаби пойчома қоғази сафедро гирифта, мувофиқи қоида ба он ченакҳои нақшаро мегузorem. Хатҳои барои буридани қолаб заруриро гафс мекашем. Онро бо қайҷи мебузем.

Интихоби матоъ ва гузоштани қолаб ба матоъ

Барои интихоби матоъ табъи эстетикӣ, шароити иқлим, нақшу нигори миллиро ба назар гирифта мувофиқ аст. Аз сабаби он ки иқлими Тоҷикистон гарм аст, тобистон матоъҳои пахтагӣ – чит, патис, абрешимӣ ва дар зимистон матоъҳои гарми пашмиро истифода мебаранд.

Ҳар як хонанда мувофиқи табъи худ гул, ранг ва матоъро интихоб карда медӯзад.

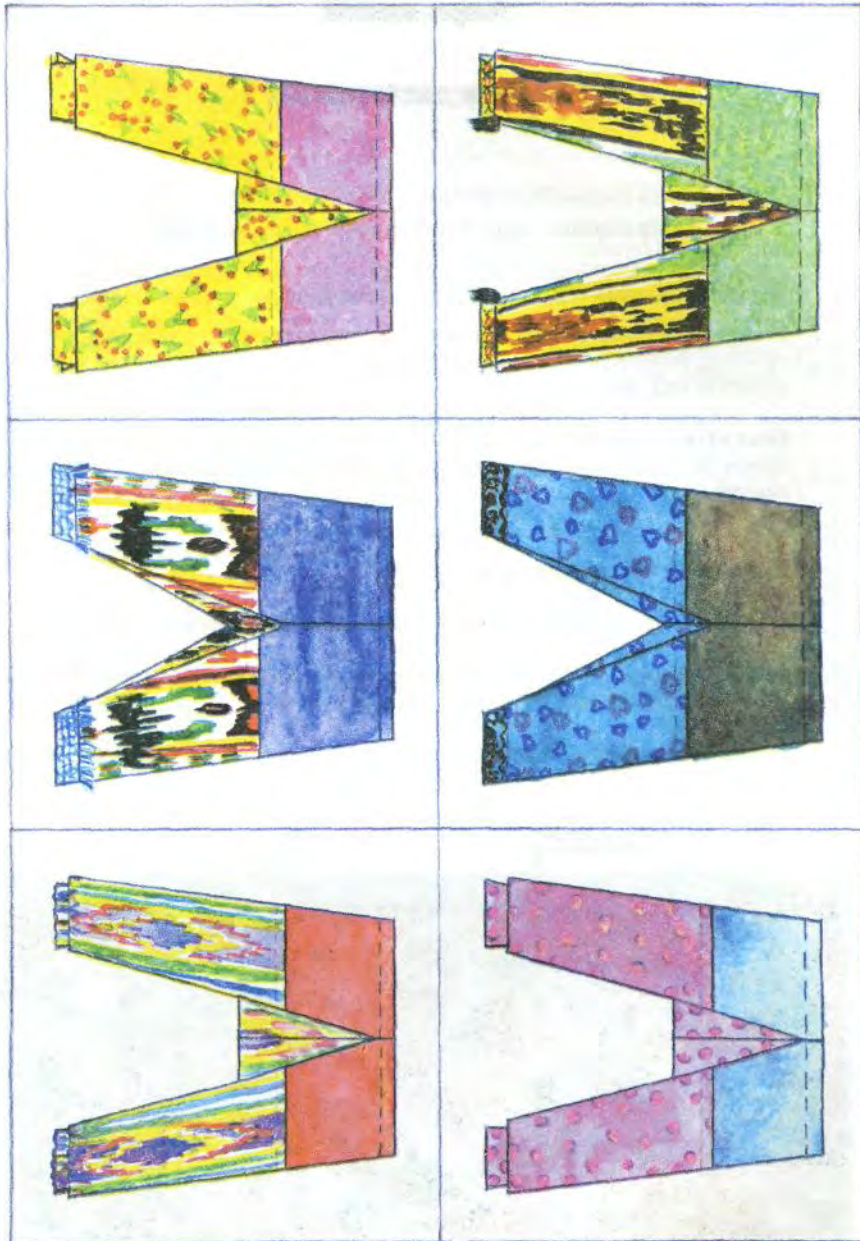
Аввал ҷои пайвастиҳои матоъро медӯзем, яъне васеъгии маснуотро муайян карда, аввал дастӣ, баъд бо мошини дарздӯзӣ медӯзем. Баъд матоъро 4 қабат карда, ба рӯяш қолабро мегузорем. Қолабро ба матоъ бо сӯзанчаҳо маҳкам мекунем. Гирдашро бо бӯри дӯзандагӣ хат мекашем.

Ба хати миён, яъне қисми боло 3 см ҳаққи чок, ба ҷойи хиштак 1,5 см, ба поёни пойчома 1,5 см ҳаққи чок мегузорем. Ба ҷои қатшудаи матоъ ҳаққи чок намегузорем, барои он ки ин тарафи матоъ бутун меистад, намебурем.

Савол

1. Барои дӯхтани пойчома кадом намуди ченкуниро истифода мебаранд?
2. Барои дӯхтани пойчома кадом намуди ченакҳо лозим аст?
3. Дар вақти дӯхтани пойчома чанд хати ченкуниро медонед?
4. Хати нақшаро бо кадом намуди хат мекашем?
5. Ба буришҳо чанд см ҳаққи чок дода мешавад?
6. Поёни пойчомаро шумо бо кадом намуд ороиш медиҳед?

Расми 46

Кори амалӣ

Нақшаи дастурии № 1

Тайёр кардани матоъ барои буриши маснуоти пойчома	
1	Дуруст чен кардани дарозӣ ва бари маснуот.
2	Баъд ҷои буриши қисмҳои пеш ва ақибро меҳӯзем, васеъгии ҷокро 1 см гузошта, тарафи рӯсташро ба рӯста монда, аввал дастӣ, баъд дар мошини дарздӯзӣ меҳӯзем.
3	Баъд нӯги буриширо ба як тараф 0,5 см қат карда, аз болояш кӯк мезанем, барои тит нашудани ҷок онро дастӣ ё бо мошини бахиядӯзӣ бо дарзи канорӣ меҳӯзем.
4	Худсанҷӣ. Аз назар гузаронед: а) Ченаки дарозӣ ва бари маснуот дуруст гузошта шудааст ё не? б) Қисми пеш ва ақибӣ бо ҷоки васеъгӣаш 1 см дӯхтагӣ боз дар мошини дарздӯзӣ бо ҷоки рост дӯхта шудааст ё не? в) Боз ба як тараф қат карда, 0,5 см гузошта, аз болояш ҷӣ хел ҷок дӯхта шудааст?

Расми 47

Кори амалӣ

Нақшаи дастурии № 2

Гузоштани қолаб ба матоъ ва буридани он	
1	Матои тайёркардари чор қат карда, тарафи росташро ба рост монда, ба чои кати матоъ қолабро мегузorem, чои хиштак бояд ба тарафи чоки пайвасти қисмҳо мувофиқ ояд.
2	Қолабро гузошта, бо бўри дӯзандагӣ ё қалам хат мекашем. Баъд ҳаққи чоки онро барои қисми болоӣ 3 см, барои паҳлу 1,5 см, нӯги пой 1,5 см мегузorem.
3	Аз назар мегузaronем. Ҳаққи чок барои қисми болоӣ 3 см, паҳлу 1,5 см, нӯги поёни пой 1,5 см гузошта шуда бошад, он аз рӯи хати ҳаққи чок бурида мешавад.
4	Дарзмол кардани порчаҳо.
5	Худназораткунӣ. Санҷиш. а) Тарафи рости матоъ ба росташ гузошта, бо чоки каткунии буришаш кушод кат карда шудааст ё не? б) Чок рости ҳамвор бошад, қолаб мувофиқи қоида гузошта шудааст ё не?

а

б

Расми 48

Савол ва супориш

1. Пайдархамии корро бо тартиб номбар кунед.
2. Чӣ гуна нуқсонҳо ҷой доранд?

Кори амалӣ Нақшаи дастурии № 3

Пайвастанӣ қисмҳои хиштак	
1	Хиштак аз ду қисм иборат аст.
2	Дарозии ҳар ду қисми хиштакро дастӣ дӯхта, баъд мошина мекунем.
3	Ду қисми хиштакро бо ҳам пайваст мекунем, аввал дастӣ, баъд бо мошина дарздӯзӣ меҷӯзем.
4	Барои тит нашудани нуғи матоъ ва маҳкам шудани ҷок ҷои дӯхтагиро ба як тараф 0,5 см қат карда, аз болояш бахия мезанем. Ин корро дастӣ, бо дарзи канорӣ ё бо мошина бахиядӯзӣ иҷро кардан мумкин аст.
5	Дарзмол кардани қисмҳои маснуот.
6	Худсанҷӣ: а) дуруст будани ҷоки хиштак; б) дуруст будани бахияи дастӣ; в) дуруст ҳаракат кардани дарзмол.

Расми 49

Кори амалӣ Нақшаи дастурии № 4

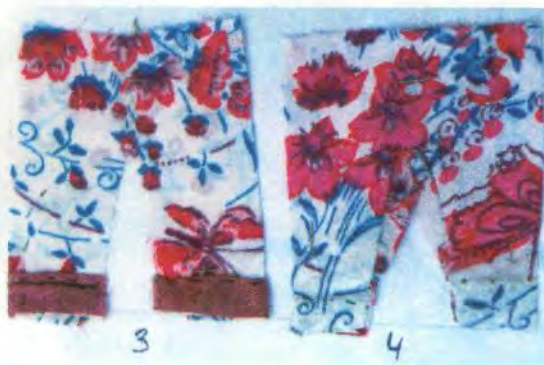
Коркарди қисми болоии пойчома	
1	Барои қат кардани қисми болоии пойчома 3 см дода шудааст. Аввал аз нӯги буриш 1 см қат карда, қати якумро дастӣ меҳӯзем.
2	Қати дуюмро 2 см қат карда, аввал дастӣ, баъд аз лаби чок 0,2 см монда бо мошин меҳӯзем, барои гузаронидани банди резинӣ 1 см масофа мегузорем.
3	Банди резиниро ба ҷои қаткардашуда мегузорем.
4	Худназораткунӣ. Санҷиш: а) Қандани кӯкҳои дастӣ, қаткунӣ дар мошини дарздӯзӣ. Ҳамаи қоидаҳои дӯхт риоя шудааст ё не? б) Чокҳо рӯсту ҳамворанд ё не?

Расми 50

Кори амалӣ Нақшаи дастурии № 5

Коркарди қисми поёни пойчома	
1.	Барои он ки қисми поёни пойчома зебо намояд, мо порчаи алоҳидаи пахнӣаш 4 см ва дарозӣаш ба васеъгии поёни пойчома баробарро мегирем.
2.	Ҳамон порчаро ба қанори буриши поён дастӣ кӯк карда мепайвандем ва баъд дар мошини дарздӯзӣ медӯзем.
3.	Болои ҳамин порчаро 1 см қат карда, бо чоки каткунии ноаён медӯзем.
4.	Худназоратқунӣ. Санҷиш: а) Ду порча босифат пайваст шудаанд ё не? б) Қатқунӣ ба ченаки додашуда мувофиқ аст ё не? в) Ҳамаи қисмҳои пойчома босифат дарзмол карда шудаанд ё не?

Расми 51

Кори амалӣ Нақшаи дастурии № 6

Пайваст кардани хиштак ба қисми асосӣ
Аввал хиштакро ба қисми асосӣ аз маркази нуктаи К ₁ ба поён дастӣ кӯк мекунем.
Баъд ин кӯкхоро бо мошини дарздӯзӣ медӯзем.
Чокхоро ба як тараф қат карда, аз болояш 0,5 см гузошта, медӯзем. Баъд нӯги чокро дастӣ ё бо мошин бахиядӯзӣ мекунем.
Чокхоро дарзмол мекунем.
Худназораткунӣ. Санҷиш: а) баробар будани масофаи хиштак то поёни пойчома; б) хамвор будани чоки хиштакҳо; в) дуруст дарзмол кардани хиштакҳо.

Расми 52

Кори амалӣ
Нақшаи дастурии № 7

Ороиш додани қисми поёни пойчома	
1	Юрма задан бо мошини юрмадӯзӣ.
2	Чихак шинондан.
3	Чихаки дастидӯхт ва чихаки тайёр – тасмаҳо.
4	Нӯги пойчаҳои пойчомаро бо магзиҳои гуногун дӯхтан мумкин аст.
5	Ба чимчима ё тӯр оро додани почаҳои пойчома.
6	Худназораткуни. Санчиш: а) якхела шудани магзӣ, чимчима, тӯр ва чихакҳо; б) чокҳо ҳамвор ва кӯк кандагӣ бошад.

Расми 53

§ 18. Маълумот дар бораи таҷҳизоти дӯзандагӣ

1.Сӯзан асбоби дарздӯзӣ буда, онро аз замонҳои қадим истифода мебаранд. Аввал ба ҷои сӯзан хори дарахтон, устухони моҳию ҳайвонотро истифода мекарданд. Баъд онро аз нуқра, мис, тилло, оҳан ва дертар аз пӯлод месохтагӣ шуданд. Аз асри XIX истеҳсоли фабрикий сӯзан ба роҳ монда шуд. Андозаи сӯзанҳо аз № 1 (хурд) то № 12 (калон) буда, асосан аз пӯлод сохта мешаванд. Барои матоъҳои тунук сӯзанҳои № 1, 2, 3-ро истифода мебаранд. Сӯроҳии сӯзанҳо вобаста ба андозаашон ҳар хел мешавад.

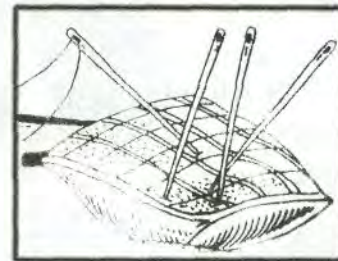
2.Қайчӣ – асбоби тези дӯзандагӣ. Он аз замонҳои қадим маълум аст. Баъд аз пайдо шудани қайчӣ дар болои дари дӯкӯнчаҳои дӯзандагӣ ҳамчун нишон ё рамзи дӯзандагӣ шакли қайчиро мекашиданд.

Қайчӣ барои буридани матоъ, ришта ва ғайраҳо зарур аст. Андозаи онҳо аз № 1 (калон) то № 8 (хурд) мешавад. Барои матоъҳои борик № 1 ва барои риштаҳо № 8-ро истифода мебаранд. Қайчиро аз пӯлод месозанд.

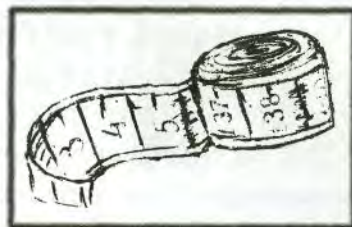
3.Ангуштпона ҳанӯз аз асри XV маълум буд. Ангуштпоноро аввал аз чарм, тилло ва дигар металлҳо месохтанд. Доир ба пайдоиши ангуштпона ривояте ҳаст. Гӯё писаре ба духтаре ошиқ шудааст, ки вай хизматгори подшоҳ будааст ва ба либос гулдӯзӣ мекардааст. Барои он ки сӯзан ба дасти духтарак нахалад, ҷавон ангуштпоноро сохта, ба вай тӯҳфа кардааст. Ангуштпона бо ҳамин роҳ ихтироъ шуд ё бо роҳи дигар аҳамият надорад. Муҳимаш он, ки вай дар вақти дарздӯзӣ ангуштони дастро аз халидани сӯзан эҳтиёт мекунад. Аввал онро бе сарак тайёр мекарданд, баъд бо сараки болояш маҳкам тайёр мекардагӣ шуданд.

Расми 54
Ташиқил қардани ҷои қор барои
дӯзиши дастӣ

Расми 55
Сўзангузорак

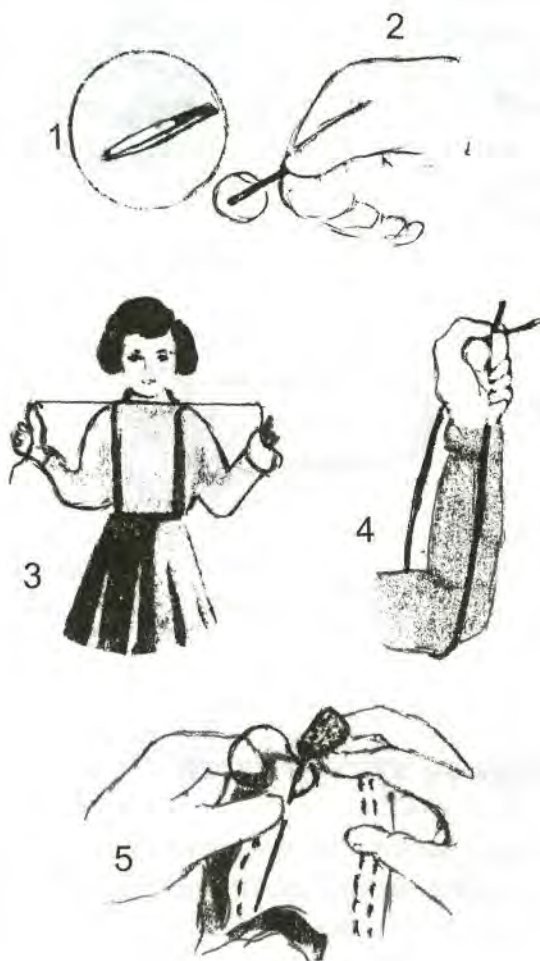

Расми 56
Ченақтасмаи матой

Расми 57
Бӯри дӯзандагӣ

Ташкил кардани чои кор барои дӯзиши дастӣ.
Риоя кардани қоидаҳои беҳатарӣ дар вақти дарздӯзӣ

1. Сӯзанро ба рафикатон бо тарафи кундаш дароз кунед.

2. Сӯзанро ва сӯзанакҳоро гум накунед, онҳоро пеш ва баъд аз кор шумуред.

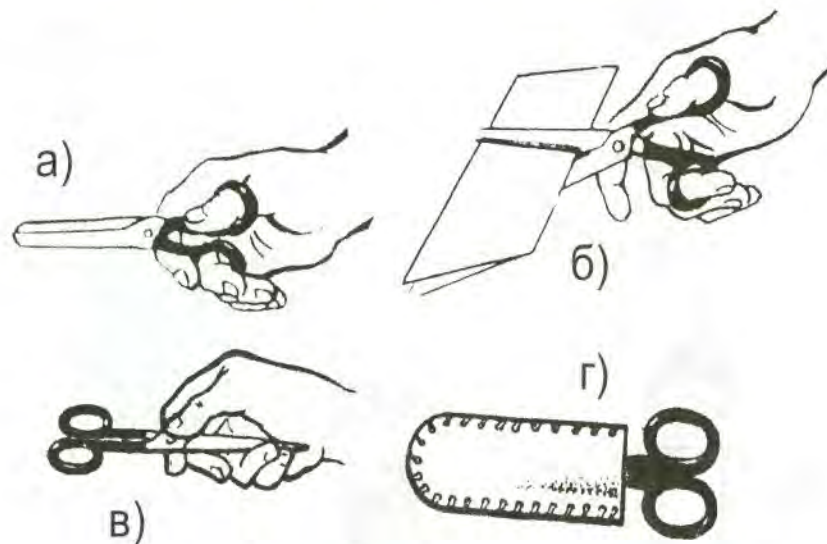
3. Сӯзанро ва сӯзанакҳоро ба либос нагузоред, ба даҳон нагиред, онҳоро дар сӯзангузорак нигоҳдоред.

4. Дар вақти дарздӯзӣ дарозии ришта бояд ба 60 см баробар бошад ё чунон ки дар расм нишон дода шудааст. Риштаро ба сӯроҳии сӯзан аз тарафи аз ғалтак кандагиаш гузаронед ва гирех кунед, дар ин ҳо-

лат ришта дар вақти дарздӯзӣ моил, ҳалқа нашуда ҳаракат мекунад.

5. Дар вақти дарздӯзӣ ангуштпонаро истифода баред, то ки дастро аз халидани сӯзан эҳтиёт кунед.

Дар вақти кор бо қайчӣ дар хотир доред:

Расми 58

Кор бо қайчӣ: а – қайчиро ин тавр доред, б – бо қайчӣ ҳамин тавр буред, в – қайчиро ба рафиқатон ин тавр диҳед, г – қайчиро ҳамин тавр нигоҳ доред.

§ 19. Дарз ва кӯкҳои дастӣ

Чои буридаи пораҳои матоъ тит мешавад, бинобар ин чои буридашудаи қисмҳо бо кӯкҳои дастӣ (намудҳои бисёр доранд) ва мошинӣ (монанди дарзи - I), кӯкҳои сӯзан аз пеш ва ақиби ришта (дарзи - II), дарзи қаткунӣ (асосан барои қат кардани домани ҳамаи маснуот) ба ҳамдигар пайваст карда мешаванд.

III. Дарзи занҷирча. Ин хел дарз фақат барои ороиши маснуот истифода бурда мешавад.

IV. Дарзи кашидадӯзӣ. Ин хел дарз барои дӯхтани гулҳо, унсурҳои растанигӣ, меваҳо, симои одамон, паррандаҳо ва ғайра истифода мешавад.

Кӯки пайваста ё ришта ба пеш

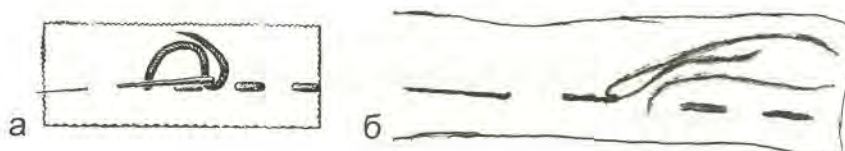
Кӯки ришта ба пеш ё кӯки пайвастаро барои муваққатан пайваст кардани пораҳои матоъ ва муваққатан пайваст кардани ороиш ба матоъ, дар пораҳои матоъ ишора кардани хати мобайн, сохтани чинҳо ва ғайра истифода мебаранд. Кӯки ришта ба пеш як намуд дорад, онро дар тарафи рост ва чапи матоъ ҳамчун кӯки калон ва майда истифода мебаранд. Дарзро аз рост ба чап бо кӯкҳои рост меӯзанд. Барои матоъҳои тунук дарзи кӯк бояд 0,5 – 1 см, барои матои ғафс 1 – 3 см бошад. Барои ҳосил кардани чин дарозии кӯк то 0,1 – 0,5 см мешавад.

Кори амалии № 21

Иҷрои кӯки ришта ба пеш барои намуна

Таҷҳизот: сӯзани сӯроҳиаш калон, қайчӣ, ришта, ҷадвал, қалам.

Воситаҳои ёрирасон: ангуштпона, сӯзанак.

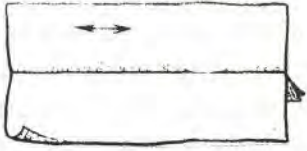
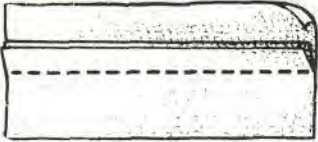
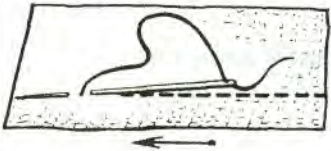
Расми 59

а – кӯки оддӣ, б – кӯки сӯзан ба пеш

Рафти кор. Барои матои тунук читро намуна гирифтани мумкин аст. Дар ин вақт масофаи кӯк 0,5 – 1 см мешавад.

Ин кӯкро ёд гиред.

Кӯки пайвасткунанда бо намуди кӯки ришта ба пеш.

№	Расм	Рафти кор
1	 <p>а) Тарафи ростааш</p>	<p>Қисмҳо барои намуна. Аз матоъ ду пораи дарозиаш 15 см, бараш 10 см (ё 12 см – 8 см) буридан лозим аст.</p>
2	 <p>б) Тарафи чаппааш</p>	<p>Тарафи рости пораи дуҷуми ченакаш якхеларо ба рост гузошта, аввал бо сӯзанак маҳкам кунед, баъд дӯзед. Васеъгии чок аз 0,5 см то 2 см, шумораи қадам дар 1 см – 4 – 5-то.</p>
3	 <p>в) Кӯки иҷрошуда</p>	<p>Иҷрои кӯк. Кӯк бо фосилаи аз 0,5 см то 1 см дӯхта мешавад.</p>

Супориш

Намунаи кӯки пайвастуниро дар албоми кориатон ороиш диҳед.

Кӯки қаткунӣ

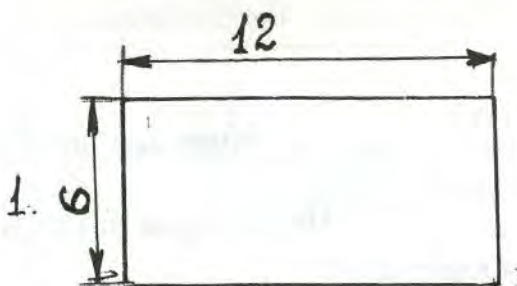
Вобаста ба сохти матоъ намуди қаткунӣ ҳар хел мешавад. Кӯки пайвасткунанда – пайвасткунандаи ду пора. Кӯки қаткунии ноаён дар вақти дӯхтани бари доман, нӯги остин ва ғайра истифода мешавад.*

Аз тарафи чапи кӯк қат карда, қати намоёни матоъ бо кӯки дастӣ дӯхта мешавад, ки он қариб ноаён аст. Васеъгии қаткунӣ аз 0,5 то 4 – 5 см.

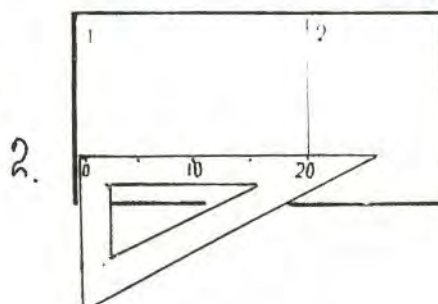
Барои он ки намунаи чокро аз матоъ тайёр кунед ё пораҳои маснуот ё худ маснуотро бо андозаи муайян дӯзед, чунин қоидахоро доимо дар назар доред.

Расми 60

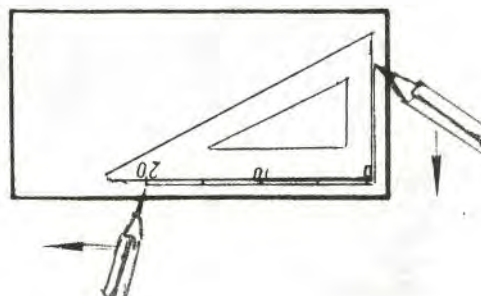
1. Дар хотир доред: ченакро рӯи когаз ё матоъ сарфакорона ва оқилона гузоред.

2. Ба хотир оред: бо ҷадвали секунҷа хатро аз рӯи ченак дуруст кашидан лозим аст.

3. Ёд гиред: ченаки қисмҳои алоҳидаро доимо баъд аз милки матоъ гузоред.

Эзоҳ: Намунаи дарозии 12 см, баъди 6 см, дарозии 15 см ва баъди 10 см ё бо таъби худ интихоб кунед.

Савол ва супориш

1. Аҳамияти сарфакорона ва оқилона гузоштани ченак дар чист?
2. Дар вақти пораҳои намунавӣ ва маснуотро пурра дӯхтан доимо ин қоидахоро риоя кунед.

Кори амалии № 22

Иҷрои дарзи қаткунии ноён

1. Таҷҳизот: сӯзан, қайчӣ, чадвал, қалам.
2. Воситаи ёрирасон: ангуштпона.
3. Масолах: андозаи тайёри матоъ, дарозиаш 12 см ва бараш 6 см, ғалтаки риштадор.

№	Рафти кор	Расм
1	Канори рости матоъро ба тарафи чапаш 0,5 см қат карда, бо кӯки рост дӯзед	
2	Қати якумро боз якбор қат карда, 2 см дӯзед (яъне васеъгии қати 2 - юм – 2 см)	
3	Нӯги риштаро берун кунед, сӯзанро бо кунҷ ҳаракат кунонда, 2 – 3 тори матоъро бо сӯзан гирифта, баъд риштаро кашед	
4	Ин қуккунӣ ноён буда, аз тарафи рост фақат чун нуқта намоён мешавад. Онро дарзмол карда, дар албоми кориатон ороиш диҳед.	

Эзоҳ: Агар матоъ гафс бошад, бо матои якранг ё лента, тасма ва гайра медӯзанд.

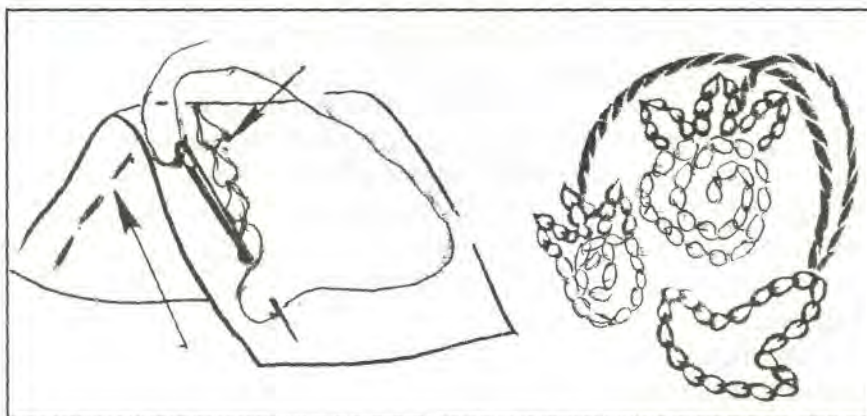
Тасма ё матои якрангро 1,5 ё 2 см гирифта, тарафи рostaшро ба рост гузошта, кӯк кунед. Баъд онро ба тарафи чапаш қат карда, хоҳед кӯк мекунад, боз як бор дар мошини дарздӯзӣ бо кӯки ноаён медӯзед.

Санҷиши рафти кор:

1. Матои дуруст буридагӣ шаклаш росткунҷа мешавад.
2. Қабати кӯки яқум ба андозаи додашуда мувофиқ бошад.
3. Қабати дуум дуруст дарзмол кардагӣ ва фосилаи кӯк 1 – 1,5 см бошад.
4. Кӯки ноаёни матои 2 – 3 тораи гирифтагӣ тарафи рostaш ҳамчун нуқта намоён асту халос.

Ин дарзро ёд гиред:

Иҷрои кӯки занҷирча. Кӯки занҷирча аз тарафи рostaш занҷирчаро ба хотир оварда, тарафи чапаш ба кӯки оддӣ монанд аст. Кӯк аз боло ба поён иҷро карда мешавад, дар вақти дӯхтан ришта аз таги сӯзан меояд. Дар вақти дӯхтан риштаро бо ангуштон ба поён нигоҳ дошта истед.

Расми 61

Кӯки занҷирча (тарафи рости кӯк, тарафи чапи кӯк)

Санҷиши кори иҷрошуда:

- 1.Қоидаи риштагузаронӣ ва дӯхт риоя шудааст ё не?
- 2.Фосилаи кӯк якхела бошад.
- 3.Намуди чок аз тарафи матоъ ҳамчун кӯки оддӣ намоён бошад.

§ 20. Бахиядӯзӣ

Санъати бахиядӯзӣ таърихи қадимӣ дорад. Дар охири асри VI – VIII санъати бофандагӣ ва дӯзандагӣ пайдо шуда, дар давраи Сомониён ба дараҷаи баланди тараққиёт расидааст.

Анбанаҳои санъати бахиядӯзӣ мунтазам такомил ёфта, дар асрҳои XIV – XVII сару либосро бо бахия оро додан маъмул гашт. Либосҳои шоҳонаи бахмалӣ ва либосҳои мансабдорону бойҳоро бахиядӯзӣ мекарданд, ки ин ба либосҳо намуди махсус ва зебоӣ мебахшид.

Санъати бахиядӯзӣ оҳиста-оҳиста дар ҳама ҷо, аз авлоди қадими Сомониён то халқҳои қадими Рус вобаста ба маросимҳои онҳо паҳн шуд.

Чунончи ҷиҳози духтарони аз синни 13 – 15 - солагӣ ба шавҳар баромада аз маснуоти бахиядӯзӣ – дастархон, сачокҳо, чойникпӯшак, дегпӯшак, пешбандак, дастпӯшак, либосҳои тӯёнаи ҳошиядор, либосҳои мардона, сарпӯши савғоҳо иборат буд. Дар тӯй ба хешу табори домод арӯшаванда либосҳои дӯхтаи худро тӯхфа мекард, ки бо ин маҳорати чеварӣ ва меҳнатдӯст будани арӯсро нишон медоданд. Зебо дӯхтани онҳо таъби баланди эстетикӣ дӯзандаро нишон медод. Умуман дар хонадони тоҷикон занҳо ба ҳунари дастӣ машғул мешуданд. Онҳо бо ришта матоъ мебофтанд, кашида медӯхтанд ва ин ҳунари худро ба фарзандонашон ёд медоданд.

Бахиядӯзӣ имрӯз ҳам маъмул аст. Чеварони моҳир ҳоло ҳам ҷиҳози ошхона – дастархон, сачоқу сачокчаҳо, даспӯшак, чойникпӯшак, чойникмонак, дегпӯшакро бахиядӯзӣ ва гулдӯзӣ мекунанд.

Бахияро аз рӯи нусхаи махсус медӯзанд. Бо ин дарз асосан

либосҳоро – китфҳо, нӯги остини камзӯл, пеши синаҳо, домани пешбандак, домани либосҳоро оро медиханд. Ба чокҳои бахиядӯзӣ дар рӯи матоъ чокҳои кашидаи бошумор, чоки ироқӣ, чокҳои кашидашуда (намуди гул, ҳайвон, растаниҳо ва ғайра), чокҳои атласмонанд, чокҳои ҳамвори бошумор, чокҳои оддӣ, чоки поягӣ, чоки гирех, чоки бофта ва ғайра дохил мешаванд.

Дар вақти бахиядӯзӣ якчанд чок дар як вақт истифода бурда мешавад.

Ташкили ҷои кор барои бахиядӯзӣ ва иҷрои қоидаҳои санитарии гигиенӣ ва техникаи бехатарӣ

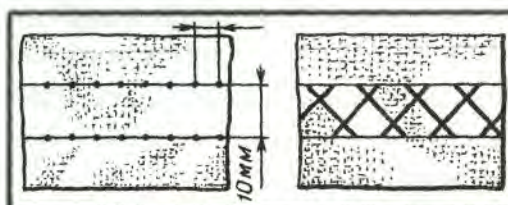
Барои қулай будани бахиядӯзӣ ва мондаю хаста нашудан ҷои кори бахиядӯзиро дуруст ташкил намудан ва ба қоидаҳои муайяни меҳнат риоя кардан лозим аст.

Таҷҳизоти ёрирасон бояд дар рӯи миз истанд, равшанӣ аз тарафи чапи миз афтад. Дар рӯи миз қуттичаҳои ришта, қайчӣ, болиштчаҳои сӯзанмонак ва нусхаи гули кашида (дар папкаҳои махсус)-ро гузоштан лозим аст.

Ҳангоми кор каме ба пеш хам шавед. Масофаи байни чашм ва кор бояд 25 – 30 см бошад.

Дар вақти кор дастро дуруст мондан аҳамияти калон дорад: дасти чап дар зери кашида ва дасти рост дар болои кашида бояд бошад, нӯги сӯзан дар дасти чап буда, ба тарафи ростии кашида бароварда мешавад, бо дасти рост ришта таранг кашида мешавад.

Расми 62
Чоки ироқӣ
(чоки шоҳона)

Савол

1. Кадом намудҳои бахиядӯзиро медонед?
2. Барои бахиядӯзӣ кадом намуди таҷҳизотро истифода мебаред?

БОБИ Ш. КАСБУ ҲУНАРИ МИЛЛӢ

§ 21. Сохтани чойникпӯшак ва чойникмонак

Чойникпӯшак яке аз намунаҳои маснуоти ошхонагӣ мебошад, ки дар сохтани он ороиши миллиро истифода мебаранд.

Омӯзиши мероси бойи санъати ороиши амалӣ ва ҳунарҳои мардумӣ, инкишофи он умдатарин ва муҳимтарин раванди таълим мебошад ва дар баланд бардоштани дараҷаи маърифатнокии ҷамъият роли калон мебозад.

Санъати ороиши амалӣ монанди дигар фаъолияти эҷодии ҷавонон дар баробари эҳё намудани ҳунарҳои мардумӣ имконият медиҳад, ки насли имрӯза бо донишҳои техникаи фарогир шуда, малака ва таҷрибаи худро тақвӣ тақвият диҳад. Ҳамзамон қазияи мазкур барои интиҳоби дурусти касбу ҳунар ва тайёр шудан ба меҳнат мусоидат менамояд. Ба ҳамагон маълум аст, ки бо тақозои замон қисми зиёди анъанаҳо ва ҳунарҳои мардумӣ қурби худро гум карда, аз байн мераванд. Ин омилро ба ҳисоб гирифта, дар назди Донишқадаи соҳибкорӣ ва хизмат дар соли 1991 тайёр кардани мутахассисони дараҷаи оли оид ба ихтисоси 052300 – санъати ороиши милли ва ҳунарҳои мардумиро ба роҳ монданд, ки маданияти дӯзиши милли, нақшу нигори маҳалҳо ва ороиши либосҳои милли, зебузинати ҷиҳози хоб ва ошхонаро эҳё менамоянд. Ҷиҳози ошхона пешдоман (пешгир), дастпӯшак, дегпӯшак, чойникпӯшак, чойникмонак ва ғайра мебошанд.

Онҳоро бо тугмаҳои металлӣ, чармӣ, бахмалин, марҷонҳо, ресмонҳои пахтагин, абрешимӣ, пашмӣ, зар, тӯр ороиш медиҳанд.

Расми 63
Дӯхтани чойникпӯшак

Чойникпӯшакро аз матоъҳои пахтагин, зағирӣ, абрешимӣ, пашмӣ ва ғайра медӯзанд. Онҳо аз лахтакҳо (матопора) ҳам дӯхта мешаванд. Дар вақти истифода ба он пахта меандозанд. Агар матоъ ғафс бошад, дастӣ лаганда мекунад ё бо мошини дарздӯзӣ дӯхта, баъд ороиш медиҳанд, ба он паралон ё дигар матои сунъӣ ё синтезӣ мегузоранд. Баъд астар гузошта, аввал лагандаи оддӣ ё ороширо истифода бурда, дастӣ ё дар мошини дарздӯзӣ медӯзанд.

Барои дӯхтани чойникпӯшак қутри чойникро бо даста ва чумакаш (аз ду тараф 2 см гузошта) ва ҳамчунин баландиашро ҳам чен карда (2 см гузошта), қолаб созад ва онро ба матоъ гузошта буред, хоҳед пахта, ватин, паралон ё матои астарӣ гузошта, аввал як қисмашро, баъд қисми дуюмашро лаганда кунед ё бо аппликатсия мувофиқи табъи худ ороиш диҳед.

Чойникпӯшак бо намуди хурӯсак

Барои дӯхтани чойникпӯшаки хурӯсак аз рӯи андозаи гирифташуда (андозааш дар боло дода шудааст) аз қоғаз қолаб созед ва онро рӯи матоъ гузошта буред. Баъд онро бо истифода аз қоидаи дӯзиши аппликатсия ва дӯзиши гирди маснуот дӯзед (чашмасро аз тугмаҳои ранга ё матоъ сохтан мумкин).

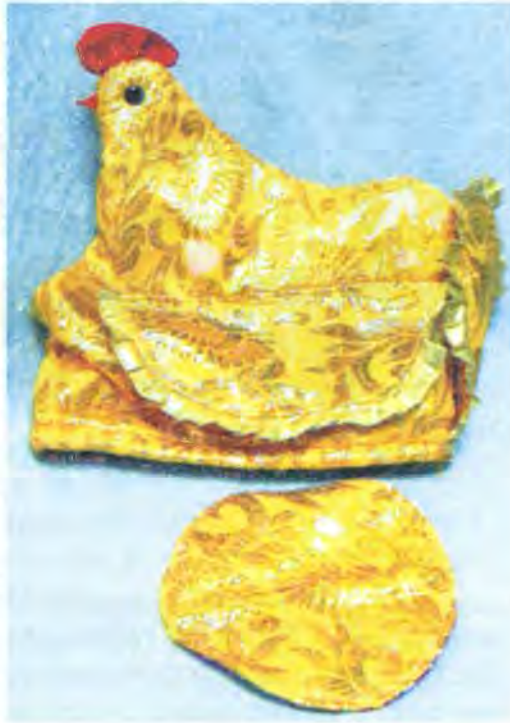
Чойникпӯшакро бо намуди дарзи бахиядӯзи медӯзанд. Ҷиҳози ошхона – пешгир (пешдоман), сарбандак, дастархон, сачоқчаҳо, сурфагузорак ва ғайра низ бо ҳамин усул дӯхта мешаванд.

Чойникпӯшакро аз лахтакҳо ҳам дӯхтан мумкин. Лахтакҳоро барои абра тайёр мекунанд.

Баъди тайёр кардани абра ба он астарашро медӯзанд.

Қоидаи қолабгириро дар назар дошта, қолаби тайёрро ба абра (яъне қисми 1-уми онро) гузошта, қисмҳоро ду нусха мебуранд ва мувофиқи қоида медӯзанд.

Дар вақти дӯзиш аз чоки дарундӯхт истифода бурда, якбора ба гирди чойникпӯшак тӯр, тасма ё лентаро чинчун карда дӯхтан ва баъд ҳар хел ороиш додан мумкин аст.

Расми 64

Фикр кун, ҷавоб деҳ, соз

Барои дӯхтани ҷойникпӯшак ва ҷойникмонак матоъҳои атсетатиро истифода набаред, чунки аз таъсири гармии ҷойник рангаш мепарад. Агар ба он ҷой резад, баъди хушк шудан доғ боқӣ мемонад. Маснуоти дӯхтаатонро ба аъзои оила нишон диҳед ва баҳои онҳоро нисбати кори худ муайян кунед.

Дӯхтани ҷойникмонак

Барои сохтани ҷойникмонак матоъҳои хархела истифода бурда мешаванд. Агар матои пашмӣ бошад, беҳтар аст. Андозаи ҷойникмонак ба таъби шахс вобаста аст. Қутри ҷойникмонак назар ба таги ҷойник 5 ё 10 см калонтар бошад, беҳтар аст. Онро ба ҷойникпӯшак баробар дӯхтан ҳам мумкин аст.

Ҷойникмонакро ба шакли секунча, чоркунча, доирашакл ва ғайра дӯхтан мумкин аст. Барои он ки доирашакл бошад, аввал гирди онро медӯзем. 5 – 6 см монда, ба гирдаш якбора лента, тӯр ё тасмаро гузошта, аз тарафи чапаш дӯхта, абраашро бо астараш пайваст мекунамд (қисми 1-умро бо 2-юм, тарафи росташро ба роста гузошта, дастӣ ё бо мошини дарздӯзӣ медӯзамд).

Ба дохили он камтар пахта гузошта лаганда мекунамд ва ороиш медиҳанд.

Кори амалии № 23

Тартиби дӯхтани ҷойникмонак

Таҷҳизот: матоъ, қайчӣ, сӯзан, ришта.

1.Қолаби ҷойникмонакро тайёр кунед.

2.Қолабро ба матоъ бо сӯзанчаҳо маҳкам кунед.

Расми 65
Намудҳои чойникпӯшаку
чойникмонак ва аппликатсияи
онҳо

3. Хати гирди қолабро гузаронида, қисмҳои тайёршударо буред.

4. Қисмҳои чойникмонакро бо усули сӯзан ба пеш дӯзед.

5. Дурустии пайвасти қисмҳоро аз назар гузаронед.

6. Гирди чойникмонакро бо чоки гирдавонӣ дӯзед.

Бо ҳамин қоида датспӯшак барои даст гирифтани зарфҳои гарм ва ғайраро медӯзанд.

Баъди дӯхта шудан сифати дӯхт, ороиш ва кори худро аз назар гузаронед.

Савол ва супориш

1. Ба сифати дӯхти маснуоти худатон ва аъзои бригада баҳо диҳед.
2. Матоҳоро чӣ хел интихоб мекунанд?
3. Қоидаи гирифтани ченак чӣ хел аст?
4. Қоидаҳои сохтани андозаи маснуот кадом аст?
5. Шаклҳои буриши маснуот ба андозаи чойникпӯшак ва чойникмонак мувофиқ аст ё не?
6. Барои дӯхтани чойникпӯшак ва чойникмонак кадом матоҳҳо мувофиқ мебошанд?

БОБИ IV. ҶУЛОҲӢ

§ 22. Ҷулоҳӣ бо сихҳо

Бофишро чунин сар мекунем:

Ресмонхоро ба дасти чап (расми 66 а) мегирем. Ду сихро якҷоя аз зери ресмони корӣ, ки аз калоба меояд (расми 66 б), дароварда, ресмони дар ангушти ишорат бударо кашида аз ҳалқаи ангушти калон мегузаронем, ангушти калонро аз ҳалқа озод карда, ресмонро мекашем. Барои ҳосилшавии ҳалқаҳои минбаъда ҳамин тарзро такрор кардан даркор аст (расми 66 в). Ҳалқачаҳои пайихам пайдошударо қатори аввал меноманд. Ҳалқаҳои якум ва охиринро ҳалқаҳои канорӣ (ҳошиягӣ) мегӯянд. Ҳалқаҳои охирини қатор бо ҳалқаи роста ё чаппа баста мешавад.

Ҳалқаҳои роста ва чаппаро ба ду тарз бофта мумкин аст:

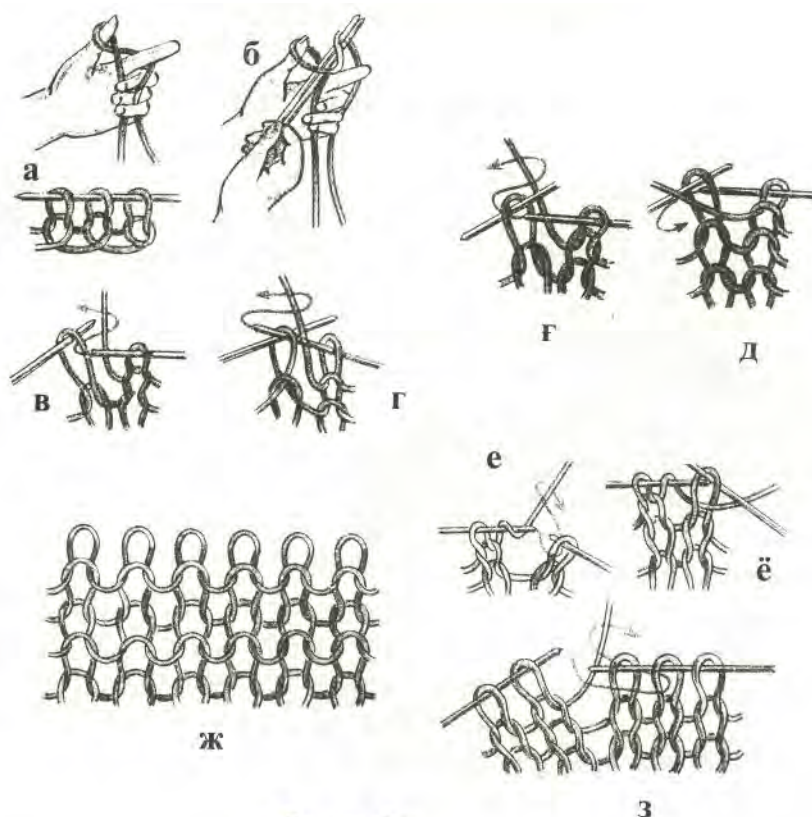
Тарзи якум. Ҳалқаи ростаро аз пеш мебофанд. Барои бофтани ҳалқаи роста сихи дасти ростро ба ҳалқаи якуми сихи чап андохта, ресмони кориро аз он мебароранд, аз ресмони корӣ ҳалқа ҳосил мешавад. Ин ҳалқаро бо сихи дасти рост мегиранд (расми 66 г). Ба он ҳалқаи тарафи чаппа мувофиқ аст, ки бофтани он дар расми 66 г нишон дода шудааст.

Тарзи дуюм. Ҳалқаи роста аз қафо бофта мешавад, яъне сихи дасти ростро ба даруни ҳалқаи якуми дасти чап аз рост ба чап бурда, ресмони кориро аз он мебароранд (расми 66 д). Ба он ҳалқаи чаппа мувофиқ аст, ки дар расми 66 е нишон дода шудааст. Ба ин тарз чуроб ва резинка мебофанд.

Ҳомҳалқаҳо рост ва печон мешаванд.

Ҳомҳалқаи рост (расми 66 ё): сихи ростро аз тарафи рост ба чап аз зери ресмони корӣ мегузаронанд.

Ҳомҳалқаи печон (расми 66 ж): сихи ростро аз тарафи чап ба рост аз тарафи худ аз зери ресмони корӣ гузаронидан мумкин аст.

Расми 66
Тарзҳои бофиш

Бофиши чуробӣ дар расми 66 з нишон дода шудааст. Барои чулоҳии ҳамвор бояд як қатор (аз тарафи рост) ҳалқаҳои роста ва қатори дуюм (аз тарафи чаппа) ҳалқаҳои чаппа бофта шавад.

Рӯймолбофӣ. Ҳангоми чулоҳии ҳамвор ҳар ду тарафро як ҳел (ё бо ҳалқаҳои чаппа ё роста) мебофанд.

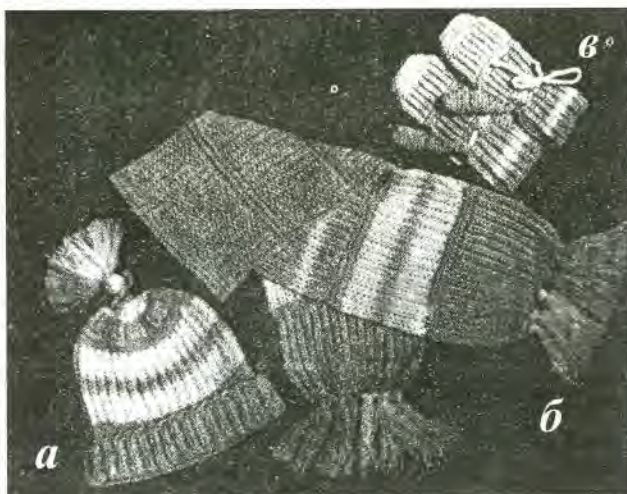
Резинка – пайхам омадани сутунчаҳои ҳалқаҳои чаппа ва роста, масалан: 1 роста, 1 чаппа ё 2 роста, 2 чаппа ва ғайра. Ҳалқачаҳои дар тарафи рост буда ҳалқаҳои роста ва ҳалқаҳои дар тарафи чап буда ҳалқаҳои чаппа ном доранд.

Резинкаи англисӣ. Дар ин тарзи бофиш аз аввал то охир бофиши қаторҳо такрор мешавад. Қатори 1-ум – хомҳалқай

рост, як ҳалқаро намебофанд (ресмони корӣ аз пушти сикхо мегузарад), 1 ҳалқай рост. Қатори 2-юм ва ҳамаи қаторҳои минбаъда – 1 хомҳалқай рост, як ҳалқаро намебофанд (ресмони корӣ аз пушти сикхо мегузарад), ҳалқа ва хомҳалқай қатори пешинро якҷоя карда, аз боло ҳалқай рост мебофанд.

Дар ин тарзи бофиш шумо ситораҷаҳоро вомехӯред, ки ин **рапорт** ном дорад. Ситораҷа чунин маъно дорад: комбинатсияи ҳалқаҳои байни ин ишораро то охири қатор ғунҷиданаш якҷанд маротиба бофтаи лозим аст. Агар пеш аз ситораҷа як ва ё якҷанд ҳалқа дода шуда бошад, он гоҳ аввал ҳамин ҳалқаҷоро бофта, сипас рапортро такроран то охири қатор мебофанд. Дар охири қатор ҳалқаҳои бофта мешаванд, ки баъди ситораҷаи дуҷум ишора шудаанд. Агар дар рапорт гуфта шавад, ки мувофиқи нусха бофтаи лозим аст, маънояш ҳамин, ки

ҳ а л қ а ҳ о и
ростаро бо
роста ва чап-
паашро бо
чаппа мебо-
фанд. Ду ҳал-
қай канорӣ ё
ҳалқаҳои ҳо-
шия ба ҳал-
қаҳои асосие,
ки нақш боф-
та мешавад,
дохил наме-
шавад. Онҳо
ро танҳо дар
вақти ҳалқа-
андозӣ дар
оғози бофтани матоъ ба назар мегиранд.

Расми 67

*а – каллапӯш, б – гулӯбанд,
в – дастпӯшак*

Бофиши намуна аз 20 – 30 ҳалқа. Бе кашиш ба рӯи он матои тарро гузошта, охиста дарзмол карда, баъд васеъгии онро чен мекунем. Баъд аз он андозаи қисми маснуотро (бо сантиметр) ба васеъгии бофиши намуна тақсим мекунем ва ҳосили онро ба шумораи ҳалқаҳои дар бофиши намуна буда зарб мезанем.

Бо ҳамин роҳ мо муайян мекунем, ки шумораи ҳалқаҳо барои бофиши маснуот дуруст интиҳоб шудаанд ё не.

Мисол: аз 30 ҳалқа намуна мебофем; дарозиаши ба 10 см баробар аст. Фарз кардем, ки васеъгии тахтапушт 44 см аст. Он гоҳ 44-ро ба 10 тақсим мекунем ва ба 30 ҳалқа зарб мезанем. Бо ҳамин роҳ мефаҳмем, ки барои тахтапушт 32 ҳалқа гирифтани лозим аст. Дар вақти бофиш онро бо қолаб ҳар гоҳ чен карда истодан лозим аст.

Савол

1. Барои бофиш чанд сих лозим аст?
2. Чанд тарзи бофиш мавҷуд аст?

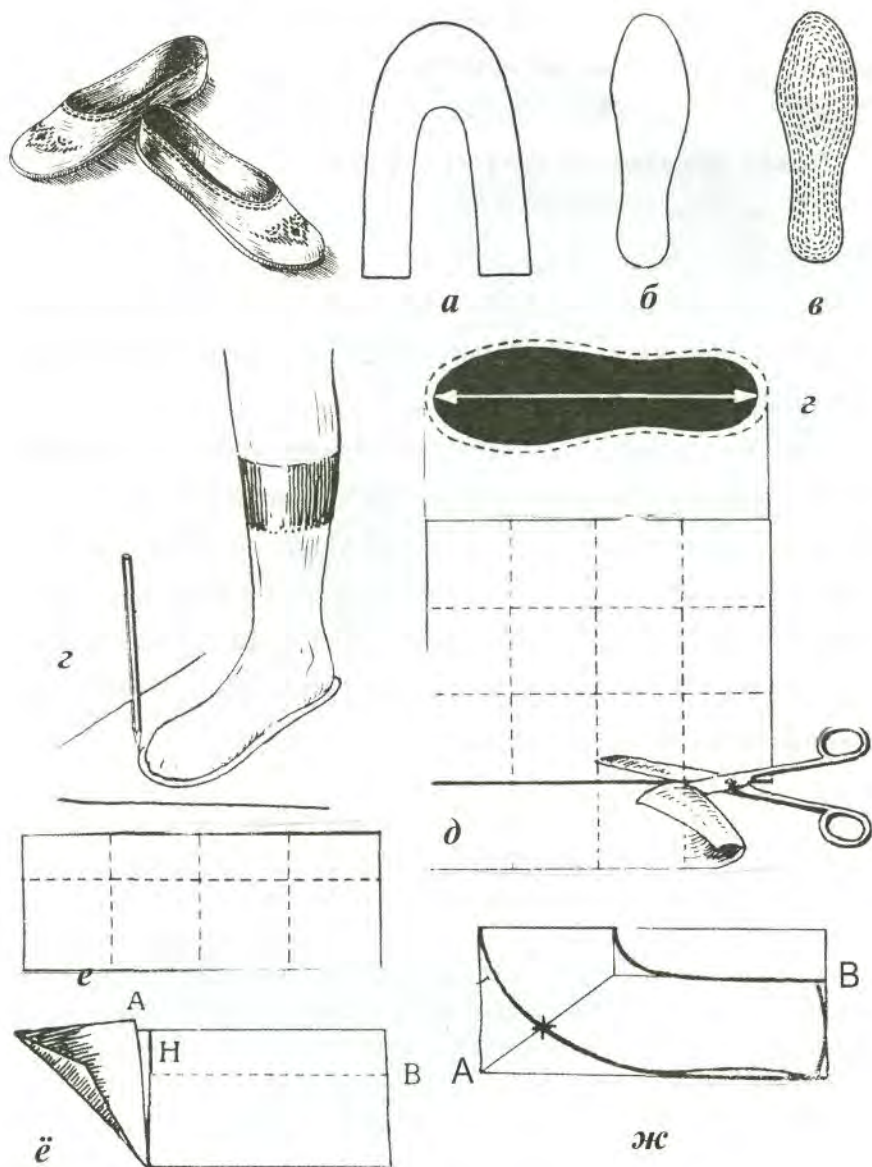

Инро дар хотир доред

Дар вақти бофиш ресмонро ба дасти чап мегиранд.

§ 23. Дӯхтани пойафзоли хонагӣ

Барои қисми болои пойафзол (расми 68 а) матоҳои яклухти ғафс ё тунуки дуқабатаро истифода мекунанд. Таги пойафзолро (расми 68 б) аз матои ғафс ё борики чандқабата тайёр мекунанд. Матои таги пойафзолро дар мошини дарздӯзӣ ё бо ресмони тофтаи ғафс медӯзанд (расми 68 в).

Расм 68. Тайёр кардани қолаби пойафзоли хонагӣ:
a – қисми болоӣ, *б* – таги пойафзол, *в* – таги пойафзол бо
 бофиши ресмонӣ, *г* – андозагирии гирди пой, *д*, *е*, *ё*, *ж* –
 муайян кардани андоза

Қои бандро аз матоъҳои кӯҳна ё милки матоъ ва чуроби кӯҳна бофтан мумкин аст.

Тайёр кардани қолаби пойафзол:

1. Пойро бе пойафзол ба рӯи қоғаз гузошта, гирди онро қалам кашед (расми 68 г).

2. Хатро ба хати гирди пой мувофиқ карда, 0,5 см изофа мемонем, барои чок аз ҳамин хат мебузем ва таги пойафзол ҳосил мешавад (расми 68 ғ).

3. Аз қоғаз мураббаъ буред ва тарафҳояшро ба дарозии таги пойафзол баробар қат кунед. Як қисми қатшударо буред (расми 68 д). Росткунча ҳосил мешавад, ки ба ду тақсим мешавад (расми 68 е). Аз тарафи чапаш то хати қаткунии нуқтаи Н қат карда, нӯги кунчашро ба нуқтаи А оред (расми 68 ё). Қоғазро кушода аз кунчи Н хати уреб кашед ва нишона гузоред, нуқтаи Х ҳосил мешавад (расми 68 ж).

БОБИ V. ГИГИЕНАИ ДУХТАРОН

§ 24. Нигоҳубини рӯй

Барои нигоҳубин ва тозагии рӯй ба истифодабарии косметика аҳамият додан лозим аст.

Косметика калимаи юнонӣ буда, маънояш санъати ороиш, яъне воситаю усулҳои нигоҳубини пӯст ва хуснороии одам аст. Дар замони қадим мисриён, римӣҳо ва арабҳо рухсора, мижжа, болои чашмонро ранг ва мӯяшонро фатила карда, мисли ҳозира равшанҳои хушбӯи наботию ҳайвонӣ, равшани эфир, катрон, рангҳои гуногун ва ғайраро истифода мебарданд.

Расми 69 Ороиши рӯй

Пӯсти инсон одатан организмро аз таъсири гуногуни муҳити беруна муҳофизат мекунад.

Пӯст мустаҳкам, чандир буда, вобаста ба синну сол, ҳолати организм ва таъсири шароити беруна тағйир меёбад. Пӯсти мӯътадил нисбат ба пӯсти хушк ё равшанӣ нигоҳубини камтар меҳазад.

Шустушӯи пагоҳӣ на фақат пӯст, балки тамоми организмро бардам карда, қобилияти қориро зиёд менамояд. Бо оби хунук шустан пӯстро ботаровату солим мегардонад. Оби гарм пӯстро нағз тоза карда, равшанашро барад ҳам, вале рағҳоро васеъ, пӯстро пажмурда мекунад, бинобар ин бо оби ҳарораташ ҳонагӣ шустушӯӣ бояд кард.

Рӯйро паёпай бо оби гарму хунук шустан мумкин аст. Собунҳо, кремҳои нармқунандаро истифода мебаранд.

Дар сармо ба рӯй равшани бенамаку доғкарда ва полонидаи чорво ё ғозро молида берун баромадан лозим аст. Крем ва вазелин молидан ҷои нест.

Ба лабҳои шамолхӯрда асал молида, баъди 20 дақиқа тоза

мекунанд ё лабсурхунаки гигиенӣ мемоланд.

Маслиҳати қадбону

Асалро ҳамчун косметикаи шифобахш барои пӯсти рӯй истифода мебаранд. Он ба рӯй чило ва нармӣ медиҳад. Барои ин чунин ретсепт лозим аст.

Ба зардии тухми латзада як қошукча асалро ва ҳамон қадар глитсеринро омехта, ба рӯй тунук молида, баъд аз 10 – 15 дақиқа бо оби гарм шуста, камтар упо (пудра) мемоланд.

Агар ба об камтар асал омехта карда, рӯйро шӯед, пӯсти рӯйро латиф, суфта ва зебо мегардонад.

§ 25. Нигоҳубини нохунҳои даст (маникюр) ва пой (педикюр)

Маникюр – нигоҳубини махсуси нохунҳои даст. Маникюрро баъди ҳар 7 – 10 рӯз ин тавр кардан мумкин аст: бо атсетон ё ҳалкунандаи махсус лаки пешгараро тоза намуда, нохунҳоро бо қайчӣ ё нохунгирак то ҳадди дилхоҳ кӯтоҳ мекунанд. Нохуни ангуштони ғафси кӯтоҳро дарози байзашакл ва нохуни ангуштони борикро гирда кардан лозим аст. Нохунҳоро ҳамеша бояд ба як тараф суфта кард. Он гоҳ нохун шикаста намерезад. Баъди суфта кардан ба пӯсти гирди нохун крем молида, баъд онро ба белчаи кунд боло мекунанд. Бо мақсади нарм шудани пӯсти гирди нохун ангуштонро чанд дақиқа дар собунобаи гарм медоранд, чунки собуни чомашӯӣ пӯстро хушку шахшӯл мекунад. Дастҳоро бо сачоки нарм хуб тоза карда, ҳангоми зарурат кремҳои нармкунанда ё махсус (крем барои даст) мемоланд. Агар ҳангоми шустан ва пеш аз пӯст кандани сабзавот ё ичрои ягон кори дигар ба даст крем ё вазелин молед, чиркинӣ боқӣ наместонад. Баъди тоза кардани сабзавот доғи ангуштонро бо сирко ё пораи лиму ё лосёни “Кристалл” меравонанд.

Педикюр, нигоҳубини махсуси нохунҳои пойро гӯянд. Баъди ҳар 1,5 моҳ ба таври зерин педикюр мекунанд: аввал

пойҳоро дар собунобаи гарм нигоҳ дошта, пӯсти шахшударо нарм мекунад (ба об 1 қошук спирти навшодир ё содаи хӯроқӣ илова бояд кард), баъди 20 – 30 дақиқа пойҳоро бо сачоқи нарм пок ва пӯстҳои шахшудаи кафу панҷаро бо алмос ё пемза (санги чилбур) тоза мекунад.

Сипас обилаҳоро бурида, нохунҳоро нимдоира мегиранд. Канорҳои нохунро гирифтани лозим нест, зеро ин боиси ба пӯст фуруравии нохунҳо мегардад. Нохунҳоро бо сӯхони махсус суфта кардан лозим (агар нохунро ба ҳар тараф суфта кунанд, шикаста мерезад). Сипас пойҳоро бо навбат боз ба оби гарм меандозанд. Қойҳои шахшӯли пӯстро бо санги чилбур суфта ва пойҳоро пок мекунанду кремҳои “Атласный”, “Люкс”, “Дефект” (витамини А дорад) мемоланд. Нохунҳоро лок кардан ҳам мумкин. Ҳангоми педикюр коидаҳои гигиениро риоя бояд кард. Асбобҳоро бо спирт ё атр тоза менамоянд. Агар ягон қои пӯст бурида шавад, пахтаи дар маҳлули 3-фоизаи пероксидаи гидроген таркардари мегузоранд ва баъд йод мемоланд. Файр аз шустушӯи ҳаррӯза ҳафтае як маротиба пойҳоро 10 – 15 дақиқа дар оби гарм (беҳтараш ба 2 литр об 1 қошук намаки ош илова карда) нигоҳ доштан нафъ дорад. Баъд қойҳои шахшӯли пӯстро бо санги чилбур тоза карда, пойҳоро хуб мешӯянд, сипас хушк карда, крем ё вазелин мемоланд. Баробари ин ба нигоҳубини пӯсти пой ҳам аҳамият додан лозим аст. Пойҳоро ҳар рӯз бо оби гарму собун шустани лозим аст. Ванна барои пой пӯстро тоза карда, хастагиро бароварда, гардиши хунро мурағбат мекунад. Пойи пӯшташ кафидаро дар оби календумдор (1 қошук ба 1 л об) гузошта нишастани муфид аст. Байни ангуштони пойи шустаро нағз хушк кардан лозим аст. Ҳафтае 2 ё 3 маротиба ба пой молидани сиркои хӯроқӣ ё лосёни гигиенӣ пӯстро аз бемории замбӯруғӣ пешгирӣ мекунад. Қуробҳоро ҳар ҳафта 1 ё 2 бор иваз бояд кард.

Маслиҳати қадбону

Зебогиро бо дасти худ иҷро кунед. Чанд ретсепт.

1. Ним истакон творогро ғафсакак ба рӯй молида, баъд аз 15 дақиқа онро шӯед, ожангро нест мекунад.

2. Ба 1 пиёла оби чӯш чойи сиёҳ андохта, омехта карда, барои таҳшин шудан 1 соат мегузorem, ба он 3 қошуқи калон твoрог меандозем ва омехта карда ба рӯй мегузorem ва баъд аз 10 дақиқа онро мешӯем. Агар хоҳед ба ин омехта 1 катра оби лиму андозед.

3. Як каф гули бобунаро гирифта, ба 75 мл шири гармиаш мӯътадил меандозем ва болояшро пӯшида, 20 дақиқа мегузorem, баъд ширро омехта карда, онро гарм мекунем ва ба он 1 қошук сабӯс ва 1/2 қошукча асалро омехта карда, дар ҳолати гармиаш ба рӯй мемолем ва баъди 15 дақиқа мешӯем.

Барои нигоҳубини пӯсти рӯй истифодаи маҳсулоти ширӣ аҳамияти калон дорад, чунки шир ва маҳсулоти ширӣ – йогурт, чурғот, қаймоқ ва твoрог дар таркибашон бисёр моддаҳои косметикӣ доранд.

Барои он ки пӯсти рӯй мулоим ва чилодор шавад, маҳсулоти ширӣ ва мевачотро истифода баред.

АДАБИЁТ

1. Энциклопедияи мухтасари рӯзгордорӣ, Душанбе, 1988.
2. Ходжиев В., Фирменные блюда и напитки Таджикистана, Душанбе, 1988.
3. Книга о вкусной и здоровой пище, Москва, 1955.
4. Аминов Д., Таджикские национальные блюда, Душанбе, 1988.
5. Марсиянова Г. Н. и др., Швейное дело, Москва, 1985.
6. Гусакова М.А., Апликация, Москва, 1987.

МУНДАРИЦА

Машғулиятҳои муқаддимаӣ 3

Боби I. Таомҳои миллӣ ва ороиши дастархон

§1. Хусусиятҳои асосии таомҳои миллии тоҷикӣ	9
§2. Ороиши дастархон	12
§3. Ороиши дастархони идона	17
§4. Риоя намудани маданияти хӯрокхӯрӣ ва қоидаҳои нишастан дар сари мизи хӯрокхӯрӣ	20
§5. Шир ва маҳсулоти ширӣ	23
§6. Таомҳо аз шир ва маҳсулоти ширӣ	30
§7. Донҳо ва ярмаҳо	37
§8. Таомҳо аз ярма	40
§9. Таом аз маҳсулоти макаронӣ	46
§10. Тайёр кардани мураббо, чем	51
§11. Интерйери хонаи истиқоматӣ	58

Боби II. Навъҳои нах ва матоъ

§12. Навъҳои нах	59
§13. Кор бо матоъҳои абрешимӣ ва пашмӣ	60
§14. Нахи абрешим	61
§15. Аппликатсияи (гулпартоии) матоъ	66
§16. Кор бо мошини дарздӯзии пойӣ	74
§17. Дӯхтани пойчома	87
§18. Маълумот дар бораи таҷҳизоти дӯзандагӣ	101
§19. Дарз ва кӯкҳои дастӣ	104
§20. Бахиядӯзӣ	110

Боби III. Қасбу ҳунари миллӣ

§21. Сохтани чойникпӯшак ва чойникмонак	112
---	-----

Боби IV. Чулоҳӣ

§22. Чулоҳӣ бо сикхо	117
§23. Дӯхтани пойафзоли хонагӣ	120

Боби V. Гигиенаи духтарон

§24. Нигоҳубини рӯй	123
§25. Нигоҳубини нохунҳои даст (маникюр) ва пой (педикюр)	124

Адабиёт	126
---------------	-----

С. Исломов, К. Обидова,
М. Рӯзиева, Р. Аҳмадҷонова

КАСБУ ҲУНАР

(Барои духтарон)

КИТОБИ ДАРСӢ БАРОИ СИНФИ 6

Роҳбари гурӯҳ Баҳодур Раҳматзод

Муҳаррир	Нуриддин Шарипов
Мусахҳах	Музаффар Холов
Муҳаррири техникӣ	Иркин Сайфутдинов
Дизайн ва саҳифабандии	Сим Дмитрий
Чопи компютери	Оқила Қосимова

Ба чопаш 23.02.2004 имзо шуд.

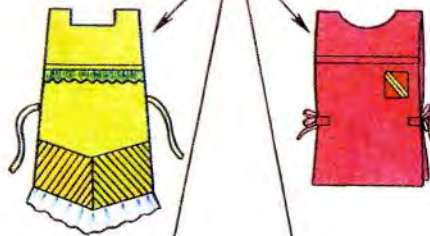
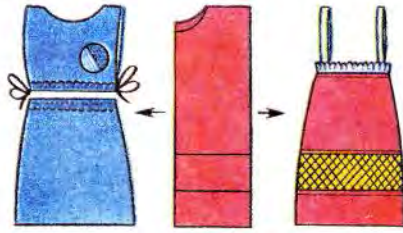
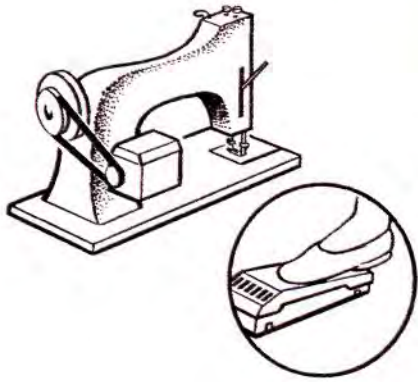
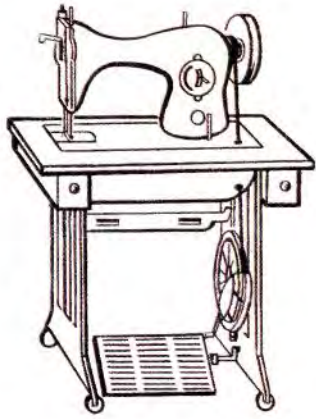
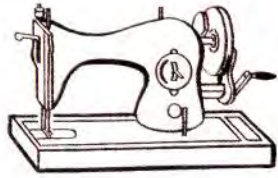
Андозаи коғаз 60 x 90¹/16. Коғазии офсетӣ.

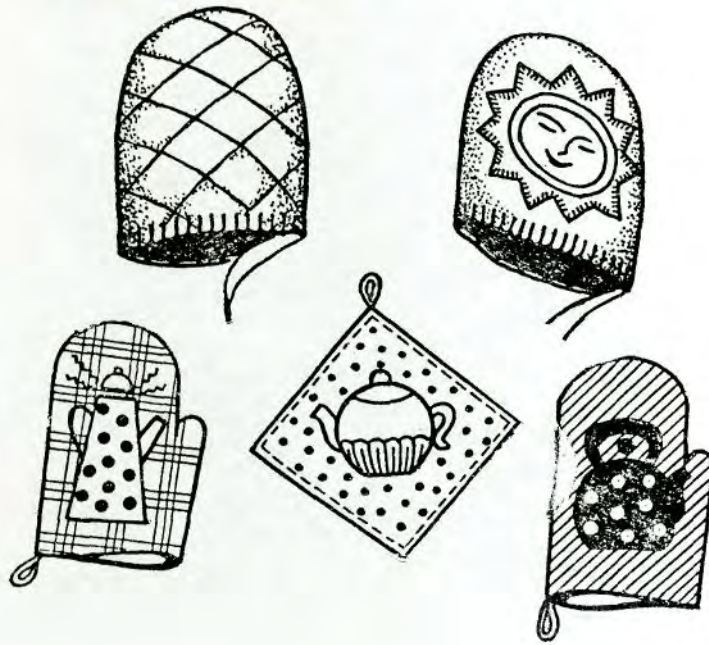
Гарнитураи Times New Roman Tj.

Чопи офсетӣ. Ҳаҷм 8 ҷузъи чопӣ.

Адади нашр 80000

It was printed in Printing Corporation «Tashpolygraphcombinat»
Order № А-5515

КАСБУ ҲУНАР

Хонандагони азиз!

Ин китоби аввалини дарсист, ки ба шумо усули пухтани таом, қоидаҳои ороиш додани таом ва дастархонро меомӯзонад. Шумо тавассути он бо дарзу кӯкҳои дастӣ, мошини дарздӯзии пойӣ, навъҳои нах ва матоъ, баъзе касбу ҳунароҳои миллӣ шинос мешавед, мустақилона буридану дӯхтани либосро ёд мегиред.

Саҳбо

НАШРИЁТ • ИЗДАТЕЛЬСТВО • PUBLISHING

1-931938-24-5